

— Pijanec si in svinja krepana! H gospodu župniku te bom zavlekel, naj te ošteje pred vsemi ljudmi, da si pes in pijanec... da si ga štiri fraklje... da si zapil cel rubelj... da si kakor govedo in še slabši... da si...

Naenkrat ga je zgrabila taka žalost nad samim seboj, da je sedel na cesto in začel bridko jokati.

Svetli, veliki mesec je plaval po temnem vsemirju, tu in tam, na redko, kakor srebrni žebli, so se svetile zvezde; megla se je kakor siva, nežna preja vlekla nad vasjo in kakor tenčica plavala nad vodami. Neizmerna tišina jesenske noči je zajela svet, samo tu in tam so se v njej trgali kriki vračajočih se pivcev ali ščekanje psov.

Na cesti pred krčmo pa se je Ambrož opotekal od ene strani na drugo in pel kar naprej, neumorno, dokler se ni iztreznil:

Mica, moja Mica!
Čemu ti bo žganjica?
Čemu ti bo žganjica?
Mica, moja Mica!

KNJIŽEVNA POROČILA

Slovenski bijografski leksikon. Uredil Izidor Cankar s sodelovanjem Jože Glonarja in Janka Šlebingerja. 3. zvezek: Hintner—Kocen. V Ljubljani 1928. Založila Zadružna gospodarska banka. 321—480 str.

I.

Z različnih vidikov so že poudarjali koristi tega pomembnega dela. Kot šolnik naj ugotovim njegovo neprecenljivo pomoč, ki jo bo nudilo šoli. Zlasti učitelj slovenščine, ki je bil doslej navezan samo na šolsko knjigo in moral pri iskanju podrobnejše literature prelistavati najrazličnejše knjige, časopise, liste in bibliografije ali pa postati za svojo stroko pisec svojevrstnih bio- in bibliografskih beležk, bo posebno hvaležen založništvu in vsem, ki na kakršenkoli način sodelujejo pri tej prvi naši enciklopediji. Le da bi si jo šolske knjižnice nabavile, oziroma mogle nabaviti!

V naslednjih opombah se hočem omejiti zlasti na članke iz starejše literarne in kulturne zgodovine, kakor sem to storil v Ljubljanskem Zvonu 1927. Da je za to stroko leksikon posebno važen, kljub Narodni enciklopediji (ki je preveč pomanjkljiva, prim. LZ 1928, 763), bo uvidel vsakdo, ki pozna prva dva zvezka in ki si je v 3. zvezku ogledal izčrpne in spretne formulacije v člankih Hipolit, Hofman, Holzapfel, Hradecky, rodbina Hren (Kidrič), Janez Svetokriški (Glonar), Jarnik (Grafenauer), Juričič, Kastelec (Glonar), Kastelic in Kersnik Janez (Grafenauer). Sem gredo še Šlebingerjevi članki o tiskarjih in šolnikih.

Krog sotrudnikov je postal s 3. zvezkom širši: v seznamu kratic zaslediš pet novih sotrudnikov, ki so bili pritegnjeni očitvidno zaradi izgube Kidriča, za starejšo literarno in kulturno zgodovino nenadomestljivega strokovnjaka. Njegovo ime je izginilo iz seznama uredniškega odbora in članek o Hrenih

je zadnji, ki ga je napisal. Zaradi nesoglasij, ki so nastala v uredništvu, ne sodeluje več. (Kakor čujemo, bo za potrebe svoje stroke, zlasti v razbremenitev knjige: Zgodovina slovenskega pismenstva in slovenske literature, I. del, ki izide letos pri Slovenski Matici, začel v prihodnjem letniku Časopisa za slovenski jezik, književnost in zgodovino objavljati sistematične »Dodatke k člankom o slovenski literarni in kulturni zgodovini do srede 19. stoletja v Slovenskem biografskem leksikonu«.)

Ker so bili njegovi članki največja poglabitev leksika (Koblar, Dom in svet 1927, 160), je res škoda, da ga ni več med sodelovalci; marsikatera spodaj navedena pomanjkljivost gre na ta račun.

Čeprav se je uredništvo skrčilo, ne bi smelo priti do take površnosti, kakor se kaže pri dveh člankih o Kobencih (Janeza in Janeza Filipa je obdelal v 1. zvezku na str. 83. Maccenel pod Cobenzl, v 3. zvezku na str. 476, pa pod K še enkrat Janeza Mal, Janeza Filipa pa Glonar). Sličen nedostatek je na str. 86: pri Crubatu Martina je rečeno »gl. Hrovatič Martina«, na pristojnem mestu v 3. zvezku pa zamah iščeš moča tega imena.

Dalje manjka precej člankov iz omenjene stroke. Izmed obitalji velikašev pogrešam Kacijanarje (celo znamenitega junaka tega imena boš sestoj iskal), Kbisle in Kappusa. Iz serije ljubljanskih škofov bi sodili nekaj Franc Kacijanar, Franc Karol Kavnita (njegov portret je omenjen na str. 64) in Anton Kavčič (na str. 312, stoji celo poživ na članek o tem škofu). Med protestanti in sodelniki nisem našel Klincu, prevajalca pesmi, Fabijana Kirchbergerja, vnetega pomočnika naših protestantov in raspebevalca knjig, Nikolaja Juričiča, detelnega glasarja. Iz preporodne dobe bi spadali v leksikon franškikan Jevnikar, član revizijske komisije za prerojo Japljevega sv. pisma (imenovan na str. 311), Žiga Kappus pl. Michelstein (omenjen v leksikonu na str. 148; prim. še Kidrič, Slovenska 103 in Narodna enciklopedija IV, 167). Jug. poet in preporoditelj (prim. isti, Narodna enciklopedija IV, 176). Iz Preberne dobe bi lahko našli svoj prostorček v leksikonu Ivan Ključar (prim. n. pr. Zbornik Matice Slovenske 1904, 103 sl.), Martin Knuplež, narodni buditelj (prim. tam, 1907, 30, 193, eventualno tudi Knuplež Juri, prim. tam, 193) in nadvojvoda Ivana.

Opaža se čorej, da med najnovejšimi crisi starejšega slovstva v Slovenski in v Narodni enciklopediji na eni in med leksikonom na drugi strani ni več tiste harmonije, ki bi bila potrebna. Tuji sicer ni tu vse v skladu s težnjami nove šole za starejšo dobo kulturne in literarne zgodovine. Leksikon more namreč le tedaj popolnoma ustrezati, če so biografski podatki izčrpani, če so članki postavljeni v razvijajoč linije posameznih disciplin in če je navedba literature točna, da lahko služi v kontrolo in dopolnilo, ne pa, če je samo v okras članka.

Članek Klombner Matija n. pr. je preokromen; osvetljevati bi moral vprašanja, kakor Klombnerjevo razmerje do Trubarja (ali ga je Klombner pretegnil v sfero protestantizma, literarni nasveti, vloga pri dogodkih L. 1547., vrok sovražnosti do Trubarja) in odnosi do Ungarda, njegovo literarno inicijativa, njegove literarne načrte s sinov in razmerje do pesnarica. V literaturi bi morale biti navedeni in izrabljeni še nekaj del (Bačar; Razprave znanstvenega društva za humanistične vede I, 114). V članku K h' o l Hans je letnica smrti napačna (prim. Dimitz III, 317, 447); kasalo bi še objasniti, v čem se je javljalo njegovo pospeševanje protestantske literature (prim. n. pr. Dimitz III, 169); najhrič je celo vsa literarna deloval (primanja)

Kidrič, Bibliografski uvod 71). Članku o Juričiču Juriju, ki je izrpen in točen, bi med literaturo dodal še LZ 1895, 191.

Dokaj obsežen in bogat je članek o Hrenu, čeprav v obrambi tega škofa pred očitki papeževega nuncija ni prepričevalen. Ker je uredništvo s prostorom gotovo že v zadregi — saj je obdelana na dosedanji polovici odmerjenega prostora komaj dobra tretjina imen — ne bi smel biti opremljen z literaturo, ki zavzema nad dva stolpčiča, pa je semkaj kar prenesena iz že tiskane monografije v Bogoslovnem vestniku VIII. Zadostovalo bi, če bi se bil pisec pozval na literaturo v monografiji (saj je izšla tudi v ponatisu), kakor je to storil Kidrič v članku Alasia da Sommaripa in pri pratikarju Brezniku, Grafenauer pri Aškercu, Cankarju itd. Tudi opomba v leksikonu, da je v Bogoslovnem vestniku «obširna monografija» in omenitev v Bogoslovnem vestniku, da gre za «temeljno gradivo» za leksikon, nista v skladu, ker je razlika med omenjeno monografijo in člankom le tehničnega značaja.

Obširnemu članku o Japlju so prav prišle Breznikove novejšje študije, ki osvetljujejo Japljevo delo in zasluge z novih strani. — Letnice za študij v Ljubljani, Gorici in Gradcu bi se morda le dale dognati. — Škofijski tajnik ni postal Japelj 1773., marveč 1774. (gl. v leksikonu str. 309.); «zveze z aristokratskim svetom in obsežno znanje jezikov» niso bile edini povod za to, predvsem je bila škofu všeč njegova verska orijentacija (gl. tam); dobro bi bilo, če bi se skušal pokazati razvoj te njegove verske orijentacije. — Navesti bi se mogla njegova služba v Gorici (konzistorijalni svetnik in tajnik nadškofijske pisarne) pred prihodom v Ljubljano (prim. Zgodovina fara ljubljanske škofije II, 80); tudi vzrok njegovega odhoda z Naklega v Celovec se dá dognati iz migljaja v pravkar omenjenem delu str. 82.; tu namreč stoji, da je Japelj v Naklem «vžil tudi kako grenko, o čemer vé povedati farni arhiv». Po ljubeznivem sporočilu g. župnika I. Vrhovnika, avtorja citirane Zgodovine, je Japlju v Naklem zaradi finančnih težav bil postavljen za kuratorja cerkovnik. — Prevoda pesmi «Pred tabo» in «Pred stolom» nista mogla iziti «prvič že pred 1784. v zbirki cerkvenih pesmi za šentjakobsko faro v Ljubljani», ker je bila ta fara ustanovljena šele 1785. (gl. v leksikonu str. 311., oziroma Zbornik Matice Slovenske 1901, 159). — Morda bi kazalo v zvezi z Japljem povedati kaj o terminu «Slovenec» (prim. v leksiku str. 312. in Narodna enciklopedija IV, 171) ter o reformi pratike (Narodna enciklopedija IV, 170). — Pisec Japljeve biografije v Neue Annalen der öst. Lit. ni bil Zois, marveč Modest Šraj. — Nenavedenih (in v članku neizrabljenih) je ostalo kakih deset virov.

Pri škofu Hohenwartu manjka literatura, ki ga spravlja v zvezo s Slovenci, namreč Vodnikov spomenik 55, 56, Briefwechsel zwischen Dobrovský und Kopitar 61, in Neue Briefe 300, 306, članek Hitzinger Peter pa je opremljen z viri, ki niso izrabljeni. Gre za Hitzingerjevo netočnost pri objavi zgodovinskih listin (Časopis za zgodovino in narodopisje XIX, 20—24; dodaj še XXII, 88), za njegovo stališče do Majarja in ilirizma (Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino IV, 68) ter za njegova predloga, naj sprejmejo Slovani kot književni jezik starocerkveno slovanščino, oziroma ruščino (tam V, 38, dodaj še 50). Pri Kančniku ni uporabljena in navedena edina monografija o tem ljudskem pesniku (Slov. učitelj I, 77, 91 itd.). Iz življenja Janeza Jesenka so ostala neomenjena važna življenska dejstva, ker se je prezrl spis † Janez Jesenko, njegovo življenje in delovanje (Edinost 1908, št. 214, 217).

Tudi v članku o bivšem souredniku Kidriču, kjer manjka omenitev uredništva pri Časopisu za slovenski jezik, književnost in prosveto in pri Slovenskem biografskem leksikonu kakor tudi dekanat 1922/23, ni izrabljena

(toda brez krivde avtorja!) literatura, ki je navedena na koncu članka. Če se je namreč navedel Babingerjev pamflet, bi bilo treba opozoriti tudi na ostri Kidričev odgovor v «Južni Srbiji» 1923, 497 sl. (oziroma v ponatisu «Georgijević, Moje robovanje» 1926, str. IV. sl.); citirati bi bilo treba pa tudi članek v *Domu in svetu* 1923, 190.

Iz ostalih strok naj omenim nekatere drobnosti, ki so mi prišle pri čitanju na misel. V leksikon bi spadali še tile naši ljudje: vojvoda *K o c e l j*, Franc *K s a v e r K a v č i č* (Goričan, matematik in fizik izpod konca 17. stoletja; prim. *Manzano, Annali dei Friuli VII, 274*; sploh hranita VI. in VII. zvezek tega dela več imen, ki bi utegnili najti svoj kotichek v leksikonu, tako *Bosizio Iv. Jožef, Erbichio Gregor, Dragonja Matevž* in *Gallizig Franc Ksav.*; dobrodošel bo tudi sicer kak podatek, kakor n. pr. datum in kraj rojstva *Iv. Nepomuka Edlinga*, namreč *Ajdovščina 1749*), *Jurij Jan* (narodni buditelj, prim. *Rutar, Trst in Istra 169*), *K a r i ž* in *H l a č a* (prvi igralec, prevajalec in vodja gledaliških predstav v Trstu pred ustanovitvijo Dramatičnega društva, druga pa intendant tržaškega gledališča; prim. *Edinost, ponatis jubilejne številke 1926, 42* odn. 45), tiskarja *H v a l a* in *K a i s e r* (prvi v Trstu, drugi v Celju), *J e l e r š i č* (rezbar, prim. *Orožen, Kranjska II, 190*), morda *H r á s k ý* in *H r u b ý* (avtorja načrta za ljubljansko operno gledališče; prim. *Trstenjak, Slovensko gledališče 169*), glasbenik *J u n e k*, botanik *Franc K a p u s*. — Na strani 406. bi pač namesto *Zatičina* moralo stati etimološko pravilnejše in danes splošno rabljeno *Stična*. Tiskovno napako na str. 330. (*Simonič 153, ne 123*) bo vsakdo sam lahko popravil.

Iskreno je želeli, da bi se od 4. zvezka dalje upoštevalo dvoje: predvsem, da bi se beležila res vsa literatura, na kateri bi moral članek sloneti ali ki prinaša več kakor je mogoče povedati v leksikonu; dalje pa, da bi se pri nekaterih osebah ne opuščala oznaka njihove orijentacije; tu imam v mislih zlasti janzeniste, oziroma nejanzeniste. Ponekod je namreč doslej taka označba premalo podčrtana (*Japelj, Kek*), drugod (n. pr. *Hitzinger, Hladnik, Jakomini, Jeran, Klementini*) sploh manjka in bi jo bilo treba dognati. Kdor pozna novejšo literaturo o janzenizmu pri nas, bo znal ceniti potrebo take označbe. Tudi *Klombnerjevo* intrigantstvo se pokaže v drugačni luči, če upoštevamo, da je bil strog luteranec, *Trubar* pa ne, ker se je nagibal bolj k cvinglijanstvu.

Ker pišejo sotrudniki za dolga desetletja, je zamuda, s katero izhajajo posamezni zvezki, opravičljiva. Ni važno, če izide delo v kratkem času, važneje je, da bo dobro in kolikor mogoče natančno, kajti brez njega ne bo mogel strpeti v bodoče niti kulturni niti literarni delavec. *Mirko Rupel.*

L. N. Tolstoj: Ana Karenina. Roman. Prevel *Vladimir Levstik*. Komisijska založba Zvezne knjigarne. Založil *Oton Obradovič*. Ljubljana 1928. Dva zvezka. Strani 1087.

«*Ana Karenina*», ki je nastajala v letih 1873. do 1876., je poslednje delo *Leva Tolstega* pred njegovim znamenitim preobratom v zgolj versko in npravstveno smer. Kot delo takega časovnega položaja je roman izredno značilen v marsikakem pogledu. V spisovanju lastnega življenjepisa podajajo *Tolstoj* v *Levinu* po *Irtenjevu, Oleninu, Mihajlovu, Nehljudovu* in *Bezuhovu* novo poglavje svojega življenja: ženitev, zakon in dobo najhujših notranjih bojev, ki jih je ta leta preživljal in ki so ga končno privedli do krščansko-asketskega pojmovanja sveta. Ta svetovni nazor, ki ga je kasneje izpovedoval in propovedoval v premnogih moralizujočih knjigah, se v «*Ani Karenini*» popolnoma očitno javlja zlasti v *Levinovem* razmišljanju o sodobni rusko-